

**BATI AVRUPA'YA GİDEN TÜRKLERİN SOSYAL VE KÜLTÜREL
MESELELERİNİN ANADOLU ÂŞIK EDEBİYATINA YANSIMASI**

Dr. Ali KAFKASYALI*

ÖZET

1961 yılından itibaren Batı Avrupa ülkeleri ile yapılan İş Gücü Alımı Anlaşmaları çerçevesinde binlerce Türk bu ülkelere misafir işçi olarak gitmiş, daha sonra eş ve çocuklarını da götürerek çalıştıkları ülkelerin vatandaşlığına geçmişlerdir. Yeni kuşak Türkler yüksek tahsil yapmış, kendi işlerini kurmuş, buldukları ülkelerin parlamentolarına, belediye meclislerine seçilmiş ve yönetim kademelerinde görev almışlardır. Böylece Batı Avrupa Türkleri diye yeni bir Türk toplumu oluşmuştur. Bu toplumun geçirdiği her bir süreç, onları ziyarete giden veya onlarla birlikte yaşayan Anadolu Türk âşıklarının şiirlerine, türkülerine konu olmuştur.

ABSTRACT

Thousands of Turkish workers have gone to Western European countries based on Act of Taking Business Power Treaties declared with the same countries since 1961 and then they have become the citizens of these countries with their children.

The new Turkish generation in these Western European countries has had university education and after graduation they have established their own businesses, they have been elected in municipal elections and general elections to be the members of the parliaments and municipalities. In this way they have been engaged in several duties in the governments or governing mechanisms.

In this way a new Western European Turkish community has appeared. The living style and each living process of this community has been the subject of Anatolian Turkish poets' poems.

Giriş

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, başta Almanya olmak üzere, Avrupa ülkeleri, ekonomilerini düzeltmek ve kalkınma hamlelerini gerçekleştirmek için, ucuz insan gücü temin etme arayışına girer. Türkiye ise bu savaşa girmediği hâlde, sanayileşmede geri kaldığından ve gerekli ekonomik gelişmeyi

* Atatürk Üniv. Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğt. Böl. Öğrt. Üyesi.

yapamadığından kötü durumdadır. İthal edilen traktör ve iş makinelerinin tarımsal alanda kullanılmaya başlanmasıyla kırsal alanda da işsizlik çok artmıştır. Batı Avrupa ülkeleri ile Türkiye arasındaki bu arz talep durumu birbirini cezp eder. İki tarafın da talebine cevap olarak 1961 yılında Almanya ile daha sonra da diğer Batı Avrupa ülkeleri ile yapılan İş Gücü Alımı Anlaşmaları hayata geçirilir.¹ 1963 yılında, o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu ile imzalanan Ortaklık Anlaşması'yla Türk işçi göçü daha da hızlanır.

Türkiye'nin yurt dışına gönderilen işçilerden beklentisi; teknolojik bilgi öğrenmeleri, dönüşlerinde bu bilgi ve becerileri ile yerli sanayiye katkı sağlamalarının yanı sıra gönderecekleri dövizlerle devlete ek gelir kaynağı oluşturmaları idi.

İşçi olarak giden Türklerin ise ilk zamanlardaki maksatları çok ihatalı değildir: Bir müddet çalışıp tasarruf yaparak geri dönmektir. Bunun için de ekserisi eş ve çocuklarını götürmezler. Ancak 1970 yılına gelindiğinde bakış açıları değişir. Eş ve çocuklarını da götürerek yerleşmeye başlarlar. Avrupa ülkeleri, daimî kalmak niyetinde olan ve sayıları gittikçe artan Türkleri yurtlarına göndermek için çeşitli tedbirler alırlar. Fakat bunda başarılı olamazlar. Türkler Avrupa'da kalmaya devam ederler. "Hatta orada doğanlar başta olmak üzere çok sayıda vatandaşımız buldukları ülkelerin vatandaşlığına geçerek çift pasaport ve çifte vatandaşlık sahibi olurlar. Avrupa ülkelerindeki ikinci ve özellikle üçüncü kuşak Türkler, sadece işçi olarak kalmayıp bir çoğu işçilikten işverenliğe yükselirler."² Yeni kuşak Türkler yüksek tahsil yaparlar, kendi işlerini kurup, buldukları ülkelerin parlamentolarına, belediye meclislerine seçilirler. Yönetim kademelerinde görev alırlar.³ Böylece Batı Avrupa Türkleri olarak yeni bir Türk toplumu oluşur.

Anadolu'nun kırsal kesimlerinden, köylerden, kentlerden kalkıp, Türkiye'nin gelişmiş büyük şehirlerini bile tanımadan Avrupa'ya giden Türkler, ilk zamanlar şaşırıp kalırlar. Dilleri, kültürleri, sosyal yaşantıları farklıdır. Her şeye yabancıdırlar.

İlköğretimden başka tahsilleri olmayan, yabancı dil bilmeyen bu insanlar, örf ve adetlerin, geleneklerin, halk inançlarının, halk kültürünün canlı olarak

¹ 1 Eylül 1961 ve 30 Ekim 1961 tarihlerinde Bad Godesberg'de Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile F. Almanya Cumhuriyeti Hükümeti arasında; 8 Nisan 1965 tarihinde Ankara'da Fransız Hükümeti ile; 19 Ağustos 1964 günü Lahey'de Hollanda Hükümeti ile; 16 Temmuz 1964 günü Brüksel'de Belçika Hükümeti ile; 10 Mart 1967 tarihinde Stokholm'de İsveç hükümeti ile; 15 Mayıs 1964 günü Viyana'da Avusturya ile iş gücü anlaşmaları yapılmıştır.

² Batı Avrupa Türkleri, http://www.elele.gen.tr/dis_iliskiler/turk_dunyasi/bati_avrupa.html.

³ İrfan Ünver Nasrattinoğlu, "Batı Avrupa'da Yaşayan Türk Âşıklık Geleneği". V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri, II, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1997, s. 152.

yaşandığı; dinî, sosyal, kültürel bağımlılıkların sıkı olarak uygulandığı yörelerden gitmişlerdir. Bu insanlar halk edebiyatı, halk musikisi, halk seyirlik oyunları, halk dansları ile yetişmişlerdir. Batı musikisini dinlememiş, tiyatroya, sinemaya gitmemiş insanlardır.

Türk Devleti, buldukları toplumun kültürel hayatına uyum sağlayamayan Türk işçilerinin, müzik ve folklor ihtiyaçlarını karşılayabilmeyi, her ne kadar klasik batı müziği, caz ve Türk sanat müziği sanatçıları göndererek başaracağını düşünmüşse de Türk işçiler bağrından çıktığı toprağın sesinden gayrısına ilgisizdi. Ancak o toprağın sesi, bağrından çıkanların bağrında çaldıkları saza eşlik edebiliyordu. Onların dilediği, âşıklar ve âşık havaları idi, hasretlerini, hüznelerini halk müziği dillendirebiliyordu.

Çeşitli yollarla temin ettikleri plaklardan ve teyp kasetlerinden Türk halk musikisi ve âşık havaları dinleyerek, bu müziğin sesine toplanıp, eğlenerek yıllarını geçirirler. Yolu yordamı öğrendikten sonra da ozanlar, âşıklar davet ederler.

Türk işçilerinin Anadolu'da bıraktıkları ailelerinin hayatlarını, çektikleri sıkıntıları yakından bilen bu âşıklar, Avrupa'da yaşayan Türk işçilerinin yaşayışlarını, karşılaştıkları problemleri de yakından görüp izlerler. Halkın gülen yüzü, ağlayan gözü, sohbeti sözü olan âşıklar, Avrupa'daki Türk işçilerinin hâllerini ve Anadolu'da bıraktıkları eş ve çocuklarının gözyaşlarını şiirlerine, sazlarına, sözlerine dökerler. Gözleri yollarda kalan gelinlerin, çocukların, anaların gönüllerinin tercümanı olurlar. Gurbette eş, dost, vatan hasretiyle yanıp kavruan işçi ailelerinin yürek sesi olurlar.

Türk Âşıkları Anadolu - Avrupa Ekseninde

Murat Çobanoğlu, Yaşar Reyhanî, Mahzunî Şerif, İlhamî Demir, Rüstem Alyansoğlu, Fuat Çerkezoğlu, Nuri Çırağı, İsmail Cengiz, Yener Yılmazoğlu, Sefil Selimî, Âşık Nurşah (Durşen Mert), Hikmet Arifi Ataman gibi bazı âşıklar Almanya, Hollanda, Belçika, İsviçre, Danimarka, Fransa gibi ülkelere davetli olarak giderler ve onlarca yerleşim yerinde konserler verirler. Bazı âşıklar ise çeşitli Avrupa ülkelerine yerleşip orada kalırlar. Ozan Ârif, Yusuf Polatoğlu, Yusuf Afşar, Âşık Temelli, Mehmet Ali Gül, Davut Akarşlan, Hasbi Aslan, Fedâî, Şen Ozan, Fakı Eder, Ata Cananî, Ozan Çelebi, Uğur Geylanî, Coşkun Yılmaz, Ozan Nihat Sönmez bunlardandır.

Avrupa'ya davet edilen Murat Çobanoğlu ilk intibasını “Neler Gördüm Avrupa'da” redifli şiirinde şöyle dile getirir:⁴

⁴ Ali Kafkasyalı, “Âşık Murat Çobanoğlu, Hayatı, Sanatı, Eserleri”, Ankara 1998, s. 138.

Avrupa'ya gelen n'etmiş?
Yavrularını unutmuş,
Çoğu vatani terk etmiş,
Neler gördüm Avrupa'da.

Ozan Ârif de Avrupa'daki ilk izlenimlerini "Perişan" redifli şiirinde şöyle anlatır:⁵

Alo! Gardaş Türkiye mi orası?
Burası Almanya hâller perişan.
Dıştan baksan yerindedir boyası,
Kokudan eser yok güller perişan.

Türkleri hiç sorma, dertleri çoktur,
Bazısı aç gezer, bazısı toktur.
Kimsenin kimseden haberi yoktur,
Evliler, bekârlar, dullar perişan.

“Er Ozan” mahlasıyla yazıp okuyan Âşık Erol Abdullah da bir müddet kaldığı Almanya'yı “Zalim Almanya” redifli şiirinde şöyle anlatır:⁶

Genç yaşta kırdı belimi,
Zalim Almanya, Almanya.
Soldurdu gonca gülümü,
Zalim Almanya, Almanya.

Aldı esir etti beni,
Dertten derde kattı beni,
Dört yıldır ağlattı beni,
Zalim Almanya, Almanya.

Avrupa'ya giden Türk işçilerinin geride kalan eşleri, çocukları, yakınları büyük bir merakla ve hasretle onların yollarını gözlerler, bilhassa çocukları ve eşleri özlemlerini dindiremezler. 1960'lı yılların Türkiye'sinin yegâne ulaşım aracı olan mektuba sarılırlar. Tabii ki toplumun sözcüsü durumunda olan âşıklar bu durumu da çok iyi gözleyip, saza söze dökerler.

⁵ <http://www.ozan-arif.com/ozan/arif.htm>

⁶ Durali Doğan, Yozgat Şair ve Yazarları, Yozgat Valiliği Yay., Ankara 1988, s. 118.

Yine Çobanoğlu bir şiirinde çocukların ağzından Almanya'daki babasına şöyle seslenir:⁷

Bilir misin baba bize ne oldu?
Bir sene demiştin on sene oldu,
Anamın saçları hep beyaz oldu,
Hâlimiz perişan oldu, dön baba!

Ayten, Gülten, Mehmet yolunu bekler,
Üçü de ağlıyor boynunu büker,
Kulağım sestedir gözüm yol çeker,
Dertlerimiz çıban oldu, dön baba!

Yıllarca eşi ve çocukları ile görüşme imkânı bulamayan ve onların hayatından endişe duyan Türk işçilerinin mektupla annelerine müracaatları da şiirlerde yer alır. Çobanoğlu'nun "Almanya'dan Anasına Mektup" adlı şiiri buna iyi bir örnektir:⁸

Ana yavrularım sana emanet,
Sana açıyorum sırrımı ana!
Yedi yıldır vatanımı terk ettim,
Soldurma yetişen bârımı ana!

Ayşe dertli kızdır boynunu büker,
Ahmet'in bakışı ömrümü söker,
Sevdiğim sabreder kahrımı çeker,
Nasıldır sorayım yârimi ana!

İşçi annelerinin üzüntüsü ve feryatları da şiirlerde, türkülerde aksini bulmuştur. Çobanoğlu, Türk işçi ailelerinin bu yönünü de "Anadan Almanya'ya Mektup" adlı şiirinde dile getirmiştir.⁹

Aman yavrum saçlarıma ak düştü,
Saç ağardı, bel büküldü, gel yetiş!
Her gün için yavruların yaş döker,
Dostlarımız bak çekildi, gel yetiş!

⁷ Ali Kafkasyalı, "Âşık Murat Çobanoğlu, Hayatı, Sanatı, Eserleri", Ankara 1998, s. 264.

⁸ A. g. e., s. 267.

⁹ A. g. e., s. 300.

Fatma yârin gelinliği çıkarmış,
Onun da saçları bütün ağarmış,
Dert bilen komşular hâlini sormuş,
Ümidimiz hep kesildi, gel yetiş!

Evliliklerinin baharında bırakıp gittikleri eşlerine duydukları özlem de Anadolu âşıklarının türkülerine yansımıştır:¹⁰

Erzurumlu gelin düştü aklıma,
Çıkıp yollarıma bakanım ah ah!
Gözünde sürme yok, elinde kına,
Üstünde şimşekler çakanım ah ah!

Tarlasına yarım ekmek götürür,
Gün öğle olmadan yiyer bitirir.
Yavrusunu taş dibinde yatırır,
Yalın ayak bostan ekenim ah ah!

...
Yıkık havlusuna hasır sererek,
Körpe yavrusuna göğüs gererek,
Gündüzleri rüzgârlardan sorarak,
Gece yıldızlara bakanım ah ah!

Almanya'da çok kısa süre kalmasına rağmen çok iyi gözlem yapan Reyhanî, Almanya'da çalışan bazı işçilerin yaşayışlarını bir bütün hâlinde şiirinde işler:¹¹

İlk gün geldiğimde Bahnhofda¹² galdım,
Sonra Kastavus'ta bir avrat buldum,
Yirmi beş yıl orda boşa gocaldım,
Şimdi çârem bitti namaz gâlirem.

Canım çoh sıhılır ahşam olunca,
Çamaşır yıhirem fırsat bulunca,
Sosyal Amt'tan ucuz para alınca,
Bir hafta içinde hacı olirem.

¹⁰ Dilaver Düzgün, Âşık Yaşar Reyhanî, Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler, Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum 1997, s. 115-116.

¹¹ Dilaver Düzgün, Âşık Yaşar Reyhanî, Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler, Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum 1997, s. 168-169.

¹² Bahnhof: İstasyon, gar.

Gayet çoh şımardı ah çocuklar ah,
Terbiye düzeni bozuldu eyvah,
Çocuklarnan hızlı gonuşmak yasağ
Çünki Kindergelt'ten para alirem.

Derdim çoh ya galanini demirem,
Dillerim dönmüyor söyliyemirem
Ben Türk'em ya domuz eti yemirem,
Fırsat bulir suçuhlari yalirem.

Geçen hasta olduğumu bildiler,
Sağ olsun dohtorlar eve geldiler,
Böbregimin ikisini aldiler,
Ciger de yoh omozumdan solirem.

Ben bu yerde yorulmadım durmadım,
Sanma emegimi boşa vermedim,
Kırk beş gündür avradımı görmedim,
Ara sıra durahlarda bulirem.

Arada garışılı rüya görirem,
Hele boş gafaya hayra yorirem,
Nerde pavyon görsem orda durirem,
Sağa sola bahir hemen dalirem.

Bütün emeklerim getti havaya,
Ellerimi açtım ulu Mevlâ'ya,
İsa bizi çağırıyor havaya,
Onun için uçahlarda ölirem.

Reyhanî düşündüm yıllar boyunca,
Bu dert anlaşılmaz bilinmeyince,
Alman "raus be yabancı" deyince
İki pasaportli yurttaş olirem.

Genç gelinlerin, gelişmiş Avrupa kentlerine gönderdikleri eşlerinin ardından, yolsuz, elektriksiz, telefonsuz köylerinde, hayatın ağır yükünün yanında, yaşadıkları ayrılığın hüznünü anlatan türkülere ve şiirlere güzel bir örnektir Yaşar Reyhanî'nin yazdıkları.¹³

¹³ A. g. e., s. 200-201.

Elleri koynunda pınar başında,
Almanya'ya doğru bakar o gelin.
Yedi çocuğu var dördü peşinde,
Feleğe dişini sıkar o gelin.

Sordum derdin nedir konuşmaz dili,
Yirmi beş yaşında bükülmüş beli,
Mehmet'ten hatıra kalan mendili,
Her gün gözyaşıyla yıkar o gelin.

...
Kitap okur manasından habersiz,
Aylar geçer senesinden habersiz,
İplik düşer iğnesinden habersiz,
Dikeceğim derken söker o gelin.

Törenin yasağına rağmen, hasretliğine yenik düşüp eşlerine mektup yazma cüretini gösteren gelinler de olmaktadır. Sefil Selimî, belki de çok gizli yazılmış böyle bir mektubu açığa çıkarıyordu:¹⁴

Yiğidim, erkeğim, efendim, beyim,
Saçlarım ağardı, dökülmeden gel!
Buludum, yağmurum, başka ne deyim?
Güzelliğim çöküp yıkılmadan gel!

Hanımı, gizli de olsa, mektup yazmıştı bir kere. Cevap vermemek olmazdı. Gerçi annesinden ve evin büyüklerinden gayrısına yazmak uygun düşmezdi. Sefil Selimî yârin nâmesine verilen cevabı da saklamıyordu:¹⁵

Gurbette yaşamak zor ve ağırmış,
Varmak için can atıyom çârem yok!
Vatanımdan dostlar beni çağırmış,
Sarmak için can atıyom çârem yok!

1973 yılında eşiyile birlikte gittiği Almanya'ya yerleşen Âşık Temelli, hayatından memnun olmadığını sessizce fısıldıyor gibi:¹⁶

¹⁴ İrfan Ünver Nasrattınoğlu *Batı Avrupa'da Yaşayan Türk Âşıklık Geleneği*. V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri, II, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1997, s. 153.

¹⁵ A. g. e., s. 154.

¹⁶ Asım Bezirci, *Türk Halk Şiiri*, Say Yay., İstanbul 1993, c. II, s. 344.

Beni öz yurdumdan kopardılar,
Bilemezsiniz hayalimde ne vardı,
Şimdi üzüntü ve gariplik sardı,
Kaldım kalıyorum Alamanya'da!..

Giden işçi evlatlarının, vatanı yalnız bıraktığını düşünen analar ise Âşık Mahzunî Şerif'e döküyordu dertlerini, onun ağzından "dönün gelin!" diyordu:¹⁷

Bize küsüp bizden kaçıp gidenler,
Dönün gelin Anadolu bizimdir.
Hiçbir ana yavrusunu bırakmaz,
Binin gelin Anadolu bizimdir.

Vallahi billahi yemin edeyim,
Benim toprağında ipe gideyim,
El kapısı iyi değil ne deyim,
Dönün gelin Anadolu bizimdir.

Bak Ayşe ağlıyor, Elif sızlıyor,
Senin memleketin seni gözlüyor,
Alamanya bize kimi gizliyor?
Dönün gelin Anadolu bizimdir.

Batı Avrupa Türkleri'nin ve Anadolu'da kalan bölünmüş ailelerin dertlerini en çok dert edinen âşıklardan birisi belki de birincisi olan Yaşar Reyhanî, meselenin vahametini kamuya duyurmak için medyadan medet umuyor:¹⁸

Tütmez oldu köyümüzün bacası,
Ne gündüzü belli ne de gecesi,
Dokuz yıldır Almanya'da kocası,
Çoluklu, çocuksuz dulları da yaz.

Geride bırakılanlara duyulan özlem ile ilgili söylenenler böyle iken; zaman ilerledikçe alışılmak zorunda kalınan farklı bir hayat tarzı bekliyordu onları. Bu topraklarda dünyaya gelen yeni nesillerin soluyacağı hava hangi kültürün esintisi olacaktı? Dil başka, din başka, ses başka, söz başka... Zaten eğitim seviyesi düşük insanlar yapamadıklarını nasıl yaptıracaktı çocuklarına, tatmin edilememiş

¹⁷ A. İhsan AKTAŞ, Anadolu'yu Kucaklayan Ozan Mahzunî Şerif, Ankara 1999, s. 213.

¹⁸ Dilaver Düzgün, Âşık Yaşar Reyhanî, Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler, Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum 1997, s. 242; Asım Bezirci, Türk Halk Şiiri, Say Yay., İstanbul 1993, c. II, s. 259.

arzuların tatminini çocuklarında nasıl duyacaklardı? İşte bu dertler ayrı bir endişeyi, sıkıntıyı bununla beraber yer yer feryadı beraberinde getiriyordu. Yıllarca Batı Avrupa'daki Türklerle birlikte yaşayan Âşık Yusuf Polatoğlu, bu duruma çözüm bulamamış, keşke olmasaydı, gelinmeseydi buralara diyordu:¹⁹

Bayrak dalgalanmaz, duyulmaz **ezan**,
Çoluğa, çocuğa tesir eder **çan**,
Bu kazın ayağı çok başka inan,
Sen sen ol da memleketi bırakma!

Kadın ozanlarımızdan Âşık Nurşah ise, ziyaretinde gördüklerini, görmek istedikleriyle karışık bir demet halinde sunuyor:²⁰

Belçika, Bürüksel olmuş Emirdağ,
Sevgisi içimde, sevdası bir bağ,
Nerede bir Türk görsem, bende çağ
Atlayan yıllarım Türkiye'm benim!

...

Hollanda'da Amsterdam'a gittim,
Yunus Camisi'ni ziyaret ettim.
Bahçesinde sazla Türk'ü methettim,
Dökülen dillerim Türkiyem benim.

Türkiye'den gönderilen emanetlere hor bakışlar zuhur ettikçe, değişik zeminlerde mücadeleler başlıyordu Türkler ile ev sahipleri arasında. Bu mücadelelere; elinin emeğini, gözünün nurunu dökmek için geldikten sonra, simetrik taraf olarak mücadele bilinciyle hareket edilmesi gerektiği şeklinde yaklaşanlar olduğu gibi; gelirken bando-mızıkla takımlarıyla karşılanan, güler yüze, muhabbetle emanet alınan misafirlere neden böyle yanlış yapıldığı sorularıyla yaklaşanlar da olmuştur. Duruma üzülenler türkölere, şiihlere; mücadele etmek isteyenler siyasete, ekonomiye sarılmıştır. Yapılan haksızlıkları dile getirmeyi millî bir vazife gören ozanlarımızdan Ozan Arif türkülerine aksettiriyordu durumu:²¹

¹⁹ İrfan Ünver Nasrattınoğlu, *Batı Avrupa'da Yaşayan Türk Âşıklık Geleneği*. V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri, II, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1997, s. 163.

²⁰ A. g. e., s. 170.

²¹ <http://www.ozan-arif.com/ozan/arif.htm>.

Almanya unuttun mu seni sen?
Demokratik insancıldın hani sen!
Hele düşün hatırlarsın dünü sen!
İlk geldiğim zaman bando çaldınız,
Neden şimdi bana düşman oldunuz?

Ne bilirdik, nerden haber aldık biz
Buraları nasıl gelip bulduk biz?
Gel dediniz, onun için geldik biz,
Dün çağırıp, bugün pişman oldunuz,
Neden şimdi bana düşman oldunuz?

Oltulu Âşık Yusuf Polatoğlu da bu konuyu bir şiirine mevzu etmiştir:²²

“Wilkommen”²³ tükendi “raus”²⁴ dediler,
Artık bu iş tamam “aus”²⁵ dediler,
Arada bir “geh nach Haus”²⁶ dediler,
Otuz dört yıl böyle kaldı geride.

Alman dazlaklarının Türklere yaptıkları baskı, zulüm ve haksızlığa, Adanalı Âşık Feymanî, Adana’da “Alman Dazlakları” adlı şiiri ile cevap verir:²⁷

Almanya Almanya dur beni dinle,
Katlettiğin Türk’tür Yahudi değil.
Otuz yıl öncesi dosttük seninle,
Can yakmak dostluğun hududu değil!

Düşünen insana “Alman akıllı”
Diye taltiflerdi, Türk böyle hâlli.
Türk’ü hakir görme, Oğuz asıllı,
Geçmişte öğünüp uyudu değil!

²² İrfan Ünver Nasrattınoğlu Batı Avrupa’da Yaşayan Türk Âşıklık Geleneği. V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri, II, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1997, s. 161.

²³ “Hoş geldiniz!”

²⁴ “Dışarı!”

²⁵ “Dışarı!”

²⁶ “Eve git!”

²⁷ Erman Artun, Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği (1966-1996) ve Âşık Feymanî, İl Kültür Müdürlüğü Yay., Adana 1996, s. 337.

Almanya, Fransa, Hollanda veya diğer Batı Avrupa insanların Türk işçilerine karşı yürüttükleri baskı ve yıldırma hareketleri, oradaki Türklerin yalnız kalmaları, Türk Devleti'nin yeteri kadar onlara ilgi ve destek göstermemesi de ozanların türkülerine konu olmuştur:²⁸

Bizimkiler zaten bizi sattılar,
İt eniği atar gibi attılar,
Kör olsunlar, size köle ettiler,
Siz de hazır sahipsizce buldunuz
Neden şimdi bana düşman oldunuz?

Âşık Şah Turna, Avrupa'daki Türklerin orada horlanmalarını, Anadolu'ya da gelince ilgi ve itibar görmemelerini, mahzun ve garip bir hâlde kaldıklarını türkülerinde anlatmıştır:²⁹

Avrupa'da yabancısın,
Sen yurdunda Almancısın,
Eğik başın kısık sesin,
Hani senin yurdun işçi?
Her gün artar derdin işçi!

Âşık Mahzunî Şerif de türkülerinde sessizce haykırmıştır gönül yarasını, yüreğinin feryadını:³⁰

Bizi garip eden beyler utansın,
Haksız padişahın makamı yansın,
Pire'nin emdiği devler uyansın,
Alamanya gardaşımı geri ver,
Dön Ayşe, dön Fatma, dön Ali!
Dön dön Anadolu'ya!

Âşık Yusuf Polatoğlu da aynı meselenin acı tesirini gönlünde tutamamış ve usulca dökmüştür içinin yarasını, sazının sesiyle söylediği mısralara:³¹

²⁸ <http://www.ozan-arif.com/ozan/arif.htm>.

²⁹ Asım Bezirci, *Türk Halk Şiiri*, Say Yay., İstanbul 1993, c. II, s. 358.

³⁰ Süleyman Zaman, *Mahzunî Şerif Yaşamı, Dünya Görüşü, Şiirleri*, Ankara 1999, s. 274.

³¹ İrfan Ünver Nasrattınoğlu, *Batı Avrupa'da Yaşayan Türk Âşıklık Geleneği*. V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri, II, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1997, s. 161.

Döviz yumurtlayan tavuk sayıldık,
Şu “Almancı” lakabına bayıldık,
Yalnızlığı hissedince ayıldık,
Otuz dört yıl böyle kaldı geride.

Yıllarca Batı Avrupa şehirlerinde onlarca meclis kuran Sefil Selimî, kendisi gibi düşünen nice Türk vatandaşının görüşünü de türkülerine almayı ihmal etmemiştir.³²

Avrupa’yı bana bahşiş verseler,
Vatanımın küllüğüyle değişmem.
Ezkaza şahlığı reva görseler,
Belendiğim höllüğüyle değişmem.

...

Gördüm ecnebiyi methetme bana,
Öz yurdunda yaşa hem kana kana.
Birkaç damla tere, bir damla kana,
Yad serveti, yurt malıyla değişmem.

Sonuç

Kırk yılı aşkın bir süredir Batı Avrupa’nın çeşitli ülkelerine yerleşen Türk ailelerinin sosyal ve kültürel meseleleri Anadolu Âşık Edebiyatı’nı etkilemiş ve onun önemli bir konusu olmuştur.

Batı Avrupa ülkelerine davetli olarak veya ziyaret için giden âşıklar oraya yerleşen Türklere, geride bıraktıkları yakınlarının sosyal ve kültürel meselelerini iletmışler; Anadolu insanına da Avrupa’daki Türklerin sosyal ve kültürel meselelerini şiirlerle, türkülerle aktarmışlardır.

Anadolu âşıkları, şairleri bütün meselelerde olduğu gibi bu meselede de sözlerini geleneğin, göreneğin, törenin, dinin, edebî süzgecinden geçirerek söylemişler. Dertlenmiş, dertlenenleri dinlemişler; incinmiş, incinenleri görmüşler; yüreği yananların hallerinden bilmiş, lâkin en ince sözlerle şikâyet eylemişler.

³² Asım Bezirci, Türk Halk Şiiri, Say Yay., İstanbul 1993, c. II, s. 276.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, A. İhsan, Anadolu'yu Kucaklayan Ozan Mahzunî Şerif, Ankara 1999.
- ARTUN, Erman, Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği (1966-1996) ve Âşık Feymanî, Adana İl Kültür Müdürlüğü Yay., Adana 1996.
- ARTUN, Erman, Küreselleşmenin Geleneksel Türk Halk Kültürüne Etkisi, VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, 18-22 Haziran 2001, İçel.
- BEZİRCİ, Asım, Türk Halk Şiiri, Say Yay., I, II, İstanbul 1993.
- BURON, N., La Communauté turque de Châteauneuf fête les enfants, Le Courier De L'Ouest, France 1.6.1993.
- Création au féminin, Bas-Rhin, France 27.10.1993.
- DOĞAN, Durali, Yozgat Şair ve Yazarları, Yozgat Valiliği Yay., Ankara 1988.
- DÜZGÜN, Dilaver, Âşık Yaşar Reyhanî, Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler, Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum 1997.
- EKİCİ, Metin, Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri, Geleneksel Yay., Ankara 2004.
- GÖZAYDIN, Nevzat, "Türkçe'nin Federal Almanya'daki Değişimi". Türk Dili Dergisi, Sayı: 547, Temmuz 1997, s. 6-14.
- GÜNGÖR, Veyis, "Batı Avrupa Türk Edebiyatı", Türk Kültürü Dergisi, Sayı: 381, Ankara 1995, s. 11-16.
- KAFKASYALI, Ali, "Âşık Murat Çobanoğlu, Hayatı, Sanatı, Eserleri", Ankara 1998.
- KAYA, Doğan, Âşık Sefil Selimî Çobanın Can Pınarı, Dilek Matbaası, Sivas 1996.
- L'Allemagne désemparée face aux violences racistes, Ouest France, 1.6.1993.
- l'Anatolie en Photographies, Ouest, France 5.12.1994.
- Les enfants turque fêtent leur journée nationale, Le Courier De L'Ouest, France 23.4.1996.
- MERT, Durşen, Âşık Nurşah, Valilik Yay., Eskişehir 1991.
- NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver, Batı Avrupa'da Yaşayan Türk Âşıklık Geleneği. V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Sektör Bildirileri, II, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1997, s. 151-171.
- OĞUZ Öcal, Küreselleşme ve Ulusal Kalıt Kavramları Arasında Türk Halk Bilimi, Millî Folklor, Sayı: 52.

- ÖZKAN, İsa, “Türk Boylarının Folkloruyla İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar Üzerine” I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri (22-23 Aralık 1994 Ankara) Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1996, s. 113-116.
- ÖZTÜRK, Ali Osman, (<http://www.turkuler.com/yazi/gocmenedebiyati.asp>) Göçmen Edebiyatı Olarak Almanya Türküleri Üzerine, Ankara 2004.
- ÖZTÜRK, Ali Osman, Alamanya Türküleri, Türk Göçmen Edebiyatının Sözlü/Öncü Kolu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- Photographies de l’Anatolie: L’art et la culture, Le Courrier De L’Ouest, France 5.12.1994.
- REVEL, Jean François, “İmmigration: Le Parler Vrai”, Le Point, 27 juin 1988.
- SAKAOĞLU, Saim, Kültür Bağının Bugünü Yarına Bağlamadaki Rolü, Türk Kültürü, Sayı: 352, Ağustos 1992.
- SEZEN, Lütfü, İşçi Ailelerinin Gözüyle Batı Avrupa’daki Türkiye, Kurmay Yay., Ankara 2004.
- TÜRKMEN, Fikret, “Orta Asya – Anadolu Arasındaki Kültürel İlişkiler ve Sözlü Kültür Yolu”, İpek Yolu Uluslar Arası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1995.
- TÜRKMEN, Fikret, Sahada Folklor Derleme Teknikleri, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İzmir 1992.
- TÜRKMEN, Fikret, Türk Dili ve Türkiye – Türk Cumhuriyetleri İlişkisi, Didim Bilim Kültür Sanat Konferansı, 16.3.2002 Didim.
- ZAMAN, Süleyman, Mahzunî Şerif Yaşamı, Dünya Görüşü, Şiirleri, Ankara 1999.